

ספר שופטים פסל מיכה, פרקים יז-יח

**זמן של הפרשיות** כבר בראשית פרקנו מביא רש"י את דברי בעל "סדר עולם רבה" (פרק יב): "אף על פי שנכתבו שתי פרשיות הללו בסוף הספר, של מיכה ושל פילגש בגבעה - בתחילת השופטים היה". נוכל להסביר לתלמידים את מה שבוטל לכל לומד, גם ללא ניסיון מדויק למקם את זמן של הפרקים הללו; הפרשות הללו אינן ממשיכות את קודמיהן: אין שם של שופט, אין שמות של אויבים חיצוניים ואין אזכור למצב של שעבוד, או ישועה. אין כל תיאור של פרקי הזמן הידועים - "ויעבדו את.. וישפוט.. שנה". המסקנה היא שהאירועים הללו אינם ממשיכים את תקופת שמשון, ואין לחפש רצף אירועים ביניהן. כלומר: עד כה תאר הכתוב את ימי השופטים על פי רצף של זמן. מכאן ואילך מתאר הכתוב שני אירועים שקרו במהלך התקופה אשר אינם קשורים לרצף זה, אבל הם חשובים להבנת התקופה וללימוד לדורות, ובכך משלימים את הספר.

**כמו כן**, בחטיבה זו (פרקים יז-כא), ורק בה, חוזר על עצמו פסוק מפתח ארבע פעמים: "בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל" (יז, ו ; יח, א ; יט, א ; כא, כה). בשנים מתוך ארבע המקומות (יז, ו ; יח, א ; כא, כה) נוספת הסימט של "אִישׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה", המדגישה את החיסרון והסכנה שבהעדר שלטון וסדר. רבים עסקו במסר שניתן ללמוד מהדגשה זו של הכתוב דווקא בתיאור מעשה פסל מיכה ופילגש בגבעה, ועלינו להידרש לכך, ברמת הכיתה, לפחות באחד מהאזכורים הללו. משפט זה מובן יותר בהקשר של מעשה פילגש בגבעה, המתאר מצב של הפקרות ומלחמות אחים, אולם יש לשים לב כי הנביא קושר אותו גם בלבול וחוסר הדרך בעבודת ה', כפי שעולה באופן חריף במעשה פסל מיכה.

פענחו השתלשלות המעשה מתוך הקריאה בכתוב, פסוק אחר פסוק בפרק, היא קשה וקוטעת את רצף ההבנה. מומלץ כי לאחר ההתוודעות ל"איש מהר אפרים ושמו מיכיהו", המורה יבאר את כל הענין בלשונו, ואחר כך יקרא בפסוקים, או: יקרא פסוקים א-ו, ויבאר את הענין כמכלול, וכך בפסוקים ז-יג.

**"בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה" (ו)** פסוק זה יחזור על עצמו כרקע וכהסבר לשורה של תופעות חריגות בפרקים יז-כא. כמה דברים מוזרים יש במעשה מיכה! לעם ישראל יש כללים ברורים בעבודת ה'. כך קיבלו ממשה בסיני: כלל גדול הוא – מקריבים לה' במשכן! כלל גדול הוא – "לא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל כָּל תְּמוּנָה!" כלל גדול הוא – בני אהרן הם כהני ה'! על המצב המוזר שאיש אחד מחליט להמציא לו יום אחד, בביתו, מקדש, אפוד וכוהנים, אומר הכתוב שזהו מצב של "אִישׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה". כיום, אולי לא היינו משייכים את הבלגן בסדרי עבודת ה' להעדרו של מלך, אולם בוודאי שלמנהיגי ישראל תפקיד מכריע בעיצוב ושמירה על חיי הרוח, על אחת כמה וכמה בימי התנ"ך. כשאין מלך – כל אחד עובד את ה' בצורה הנוחה והנראית לו, וכנראה אף אינו חש בבעיה כל שהיא.

בפרק הבא יתברר כי הבלבול והסטיה מדרך ה' אינם רק תופעה של איש בודד פה ושם. שבט שלם (!) מחליט לאמץ את הפסל, ולעשות לו מקדש כתחליף למשכן ה' שבשילה. זוהי אכן תמונה קשה של עם טועה וחוטא, שדרכו הרוחנית אבדה לו.

**הנער הלוי** כדי להמחיש את האבסורד שבמעשי מיכה ניתן להמציא בכיתה הסכמים ו"למנות" ילדים לדברים שאי אפשר למנות אליהם סתם כך. "רוצה להיות כהן גדול?" בבקשה.. סגרנו ; "רוצה להיות נצר לשושלת מלכי אנגליה? קיבלת..", "אולי תרצה להיות ציפור? תחתום פה..". הדבר המעניין בפרקנו הוא שלא מיכה, ולא אמו, מרגישים שיש בעיה במעשיהם, וזו בעיה גדולה.

א-ו: **הפסל**: האיש נושא הפרשה – איש מהר אֶפְרַיִם ושמו מיכיהו; מיכיהו מתוודה באזני אמו כי הוא זה שגנב את אלף ומאה שקלי הכסף, גניבה שבעטיה כבר קיללה אמו את הגנב באשר הוא ("וְאֵת אֵלִית", לשון קללה ושבועה); האם מגלה לבנה כי קיבלה על עצמה להקדיש את הכסף הנמצא לה', ולמנות את בנה לממש הקדשה זו; ואמנם – מיכה משיב את הכסף לאמו והיא מקיימת את נדרה ועושה מהכסף "אפוד ותרפים" (דמות אפוד, ופסלים); את האפוד היא מניחה בבית מיכה; מיכה מוסיף וממנה את אחד מבניו לכוהן ; פסוק סיום - "בַּיָּמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה"

ז-יג: **הנער לוי** נער לוי חסר פרנסה, "מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה", יצא לחפש מקום "לְגוֹר בְּאֶשֶׁר יִמָּצָא" ובדרכו נקרה לבית מיכה; מששומע מיכה כי הנער לוי במוצאו, מציע לו מיכה תפקיד בבית שהוקדש לפסל, תמורת משכורת וצרכי מחיה: "שָׂכָה עִמָּדִי וְהָיָה לִי לְאֹב וְלִכְהֵן וְאֶנֶּכִּי אֶתֶּן-לָךְ עֶשְׂרֵת כֶּסֶף לַיָּמִים וְעָרָךְ בְּגָדִים וּמַחְיָתָךְ"; הנער הלוי מסכים להתמנות לכהן בבית מיכה. כעת מיכה משוכנע שהוא בדרך הנכונה.. "עֲתָה יִדְעָתִי כִּי יֵטִיב ה' לִי כִּי הָיָה לִי הַלֹּוֹ לְכֹהֵן".

הקדשת הפסל והכהן (יז)

**פסל מיכה**  
**(2-3)**

|  |                |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |
|--|----------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | בני דן<br>(יח) | <p><b>א-ו:</b> משלחת המרגלים, בני דן – בעייתם של בני דן: "לא נפלה לו עד-היום ההוא בתוך שבטי ישראל בנחלה"; והפתרון – "וישלחו בני-דן ... חמשה אנשים...אנשים בני חיל מצרעה ומאשפתאל" "לרגל את-הארץ ולחקרה" במטרה לאתר מקום ראוי לנחלה; בדרכם מגיעים חמש השליחים לבית מיכה ומה רבה היתה פליאתם למצוא שם את הנער הלוי: "...ומה-לך פה"?! הנער הלוי מספר להם על תפקידו החדש: "כזה וְכזה עָשָׂה לִי מִיכָה וַיִּשְׁכְּרֵנִי וְאָהִי לּוֹ לְכֹהֵן"; האנשים מבקשים מהנער הכהן לשאול באפוד "הַתְּצַלֵּם דָּרְכְּנוּ, אֲשֶׁר אֲנַחְנוּ הֹלְכִים עָלֶיהָ"? והכהן "בודק" ומשיב: "לְכוּ לְשִׁלּוֹם"! "נִכַּח (כנגד) ה' דָּרְכְּכֶם אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָהּ"!</p> <p><b>ז-ט:</b> ממצאי המשלחת – חמשת השליחים חוזרים לצרעה ולאשתאול ומדווחים כי ליש היא המקום המתאים ביותר: "וַיֹּאמְרוּ קוֹמָה וְנַעֲלֶה עֲלֵיהֶם כִּי רָאִינוּ אֶת הָאֶרֶץ וְהִנֵּה טוֹבָה מְאֹד! וְאַתֶּם מֵחֻשִּׁים"! "אַל תַּעֲצְלוּ לָלֶכֶת לְבֹא לְרֶשֶׁת אֶת-הָאֶרֶץ"!; משלחת שניה של "שֹׁשׁ מֵאוֹת אִישׁ חֲגוּר כָּלִי מִלְחָמָה" יוצאת לליש על מנת לכבשה.</p> <p><b>יב-כא:</b> המחטף – בדרכם לליש עברה גם המשלחת השניה בבית מיכה, והמרגלים הראשונים סיפרו להם: "הִידַעְתֶּם כִּי יֵשׁ בְּבֵתִים הָאֵלֶּה אֲפֹד וְתַרְפִּים וְפָסֶל וּמִסֵּכָה"? (ס' יד) ; אז באו הלוחמים שש מאות הלוחמים "בֵּית מִיכָה וַיִּקְחוּ אֶת פָּסֶל הָאֲפֹד וְאֶת הַתַּרְפִּים וְאֶת הַמִּסֵּכָה"; הנער הכהן מנסה לעצור אותם- "וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הִכְהֵן: מָה אַתֶּם עֹשִׂים"?! ותשובתם (ס' ט): "הִקְרַשׁ"! "שִׁים יָדְךָ עַל-פִּיךָ"! וְלֹךְ עִמָּנוּ וְהִיָּה-לָנוּ לָאֵב וְלִכְהֵן. הַטּוֹב הַיּוֹתֵף כֹּהֵן לְבֵית אִישׁ אֶחָד אֹי הַיּוֹתֵף כֹּהֵן לְשִׁבְטִי וּלְמִשְׁפַּחַת בְּיִשְׂרָאֵל"?! ; הכהן משתכנע ומתלווה אליהם למסעם.</p> <p><b>כא-כה:</b> מיכה ואנשיו "נִזְעָקוּ" לרדוף אחר המשלחת המתרחקת ונתקלים בתגובתם המיתממת של בני דן: "מָה לָּךְ כִּי נִזְעָקָת"?; מיכה משיב: "אֶת אֱלֹהֵי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְקַחְתֶּם! וְאֶת-הַכֹּהֵן! וְתִלְכוּ...ומה זֶה תֹּאמְרוּ אֵלַי: "מָה-לָּךְ"? (ס' כד); תגובתם של בני דן אלימה ומאיימת: "אַל תִּשְׁמַע קוֹלְךָ עִמָּנוּ פֶּן יִפְגְּעוּ בָכֶם אֲנָשִׁים מִרֵּי נַפְשׁ..";</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                |
|  |                | <p><b>"בְּיָמִים הֵּם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל"</b> "...כי אם היה מלך היה הוא לוחם מלחמות העם עם כל עמו ולא שבת לבד" (מצודת דוד) פתיחה זו היא כנראה הסבר לתופעה האמורה מיד בהמשך: לשבט שלם משבטי ישראל אין נחלה, ובמקום שהעם כולו ידאג זה לזה, בני השבט נאלצים לתור את הארץ לחפש לעצמם מקום לשבת. זה מה שקורה כאשר אין מנהיג לאומי.</p> <p><b>"מִי הַבִּיאָךְ הַלֵּם"? "וְמָה אַתָּה עֹשֶׂה בָּזֶה"? "וּמָה-לָּךְ פֶּה"? "רִיבֹי הַשְּׂאֵלוֹת מַעִיד עַל הַפְּלִיאָה הָעֲצוּמָה שֶׁל בְּנֵי דָן עַל מָה שֶׁרָאוּ עֵינֵיהֶם: אֵיךְ הִגִּיעַ נֶעַר לֹוִי לְתַפְקִיד קְבוּעַ בְּבֵית אֲפֹד בְּהָר אֲפִרַּיִם?!</b></p> <p><b>"לְכוּ לְשִׁלּוֹם נִכַּח ה' דָּרְכְּכֶם אֲשֶׁר תֵּלְכוּ-בָהּ"</b> (ה) פסוק זה נשמע לכאורה ככרכת הצלחה: לכו לשלום! ה' עומד לנגדכם להצליח דרככם, ואכן כך פירש "מצודת דוד". מענין מאד פירושו של רש"י ואפשר לספר אותו לתלמידים (בלשון המורה). רש"י פירש: "נוכח הקדוש ברוך הוא גלוי, כי זה אין בו ממש", כלומר: לפי רש"י הנער יודע היטב מהי האמת, ואף רומז בעדינות לאנשי שבט דן כי הגיעו לכתובת הלא נכונה.. "זה (הפסל) אין בו ממש", ורק הקב"ה יודע אם תצליחו (רק שאותו לא שאלתם..)</p> <p><b>ליש, היא דן</b> הנמצאת בצפון הארץ למרגלות החרמון. "תל דן" נמצא בתוך שמורת דן, אחד המקומות שופעי המים והיפים בארץ. התל נשתמר בצורה מרשימה. נראה לתלמידים את המקום במפה, ואת המסלול הארוך אותו עשו המשלחות של בני דן. אפשר גם להראות תמונות או סרטון מהמקום.</p> <p><b>עוברים לליש!</b> ניתן לאתר בפסוקים את היתרונות של ליש בעיני המרגלים, ומדוע החליטו להמליץ לכל השבט לעבור לשם: 1. "וַיִּשְׁכְּבֵת-לְבֶטַח" - שאננים. ניתן להפתיע אותם. 2. "רְחוּקִים הֵמָּה מִצִּידִנִּים וְדָבָר אֵין לָהֶם עִם אָדָם" - הם מבודדים ואין להם מקורות לסיוע. 3. "רָאִינוּ אֶת-הָאֶרֶץ וְהִנֵּה טוֹבָה מְאֹד" - איכות הקרקע. 4. "הָאֶרֶץ רַחֲבַת יָדַיִם" - מקום בשפע. 5. "אֵין-שָׁם מַחְסוֹר" - משאבי טבע, מים.</p> <p><b>קריאה מונגגת</b> המיומנות הראשונה במסמך המיומנויות לתלמיד היסודי בחמ"ד היא: <b>מיומנות מס. 1</b></p> <p><b>– קריאה מדויקת, מוטעמת ומונגגת.</b> קריאה מפעימה, בטון נכון ובהנגנה נכונה, מסייעת להבנה (כאשר המורה קורא) ומעידה על הבנה (כאשר התלמיד קורא). קריאה שכזו מייצרת ענין, ונוכל לתרגל אותה כמעט בכל פרק. מעשה פסל הוא הזדמנות טובה לתרגל זאת משום שבמקומות רבים בפרקים יז-יח יש תיאור ממשי של חילופי דברים אמוציונאליים. נביא חלק מהדוגמאות:</p> <p><b>מיכה ואמו (ז, ב):</b></p> <p>מיכה: "אֵלַי וּמֵאָה הֶסֶף אֲשֶׁר לָקַח-לְךָ...הִנֵּה הֶסֶף אֵתִי! אֲנִי לְקַחְתִּיךָ!"</p> <p>האם: "בְּרוּךְ בְּנֵי לֵה'!"</p> <p><b>פגישת מיכה והנער הלוי (ט, ט-י):</b></p> <p>מיכה: "מֵאַיִן תְּבוֹא?"</p> <p>הנער: "לֹוִי אֲנִי, מִבֵּית לָחֶם יְהוּדָה. וְאֲנִי הָלַךְ לְגוּר בְּאֶשֶׁר אָמְצָא.."</p> <p>מיכה: "שָׂבָה עִמָּדִי וְהִיָּה לִי לָאֵב וְלִכְהֵן! וְאֲנִי אֶתֵּן לְךָ עֶשְׂרֵת כֶּסֶף לַיָּמִים, וְסִגְרָה בְּגָדִים, וּמִחִיתֶךָ"</p> <p><b>ההצהרה של מיכה (ז, יג):</b> "עֲתָה יָדַעְתִּי כִּי יִטִּיב ה' לִי! כִּי הִנֵּה לִי הַלֹוִי לְכֹהֵן!"</p> <p><b>הפגישה של אנשי המשלחת הראשונה והנער הלוי (יח, ג-ה):</b></p> |

|  |  |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |
|--|--|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  |  | <p>בני דן ממשיכים אל ליש, מחריבים אותה, מקימים תחתיה את העיר דן ומציבים שם את "פסל מיכה".</p> <p>הכתוב מספר כי הפסל עמד בעיר שנים רבות מאד, ושימש את בני השבט כמקום עבודה זרה בכל השנים שמשכן ה' האמיתי עמד "בְּשֵׁלָה" (פס' ל-לא); כהני הפסל היו צאצאיו של הנער הלוי, ששמו מתגלה: "יהוֹנָתָן בֶּן-גֵּרָשָׁם בֶּן-מְנַשֶּׁה".</p> | <p>אנשי דן: "מי הביאך הֵלֶם?! ומה אֵתָה עֲשֵׂה בָּזָה? ומה לָךְ פֶּה?!"</p> <p>אנשי דן: "שֶׁאֵל-נָא בָּאלֹהִים! וְנִדְעָה: הֲתִצְלַח דִּרְכָּנוּ??"</p> <p>הנער: לָכוּ לְשָׁלוֹם!"! "נָכַח ה' דִּרְכְּכֶם אֲשֶׁר תִּלְכוּ-בָּהּ!"</p> <p><b>משלחת המרגלים לאנשי השבט (נח, ט):</b> "קוּמָה וְנַעֲלָה עֲלֵיהֶם כִּי רָאִינוּ אֶת הָאָרֶץ וְהִנֵּה טוֹבָה מְאֹד! וְאַתֶּם מְחָשִׁים!"! "אֵל תַּעֲצֹלוּ לָלֶכֶת לְבָא לָרֶשֶׁת אֶת-הָאָרֶץ!"</p> <p><b>גניבת האפוד והתרפים:</b></p> <p>הנער: "מָה אַתֶּם עוֹשִׂים"??</p> <p>לוחמי דן (משלחת השש מאות): "הֲחִרַשׁ! שִׁים יָדְךָ עַל-פִּידִי! וְלֵךְ עִמָּנוּ וְהָיָה לָנוּ לְאָב וּלְכַהֵן"</p> <p><b>המרדף של משפחת מיכה אחרי אנשי דן (נח, כג-כה):</b></p> <p>אנשי מיכה: וַיִּקְרָאוּ אֶל-בְּנֵי-דָן. וַיִּסָּבּוּ פָּנֵיהֶם.</p> <p>בני דן: "מָה-לָּךְ כִּי נִזְעַקְתָּ?"</p> <p>מיכה: "אֵת אֱ-לֹהֵי אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְקַחְתָּם! וְאַתָּה-הִכְהֵן!! וַתִּלְכוּ!.. וְמָה זֶה תֹּאמְרוּ אֵלַי: "מָה-לָּךְ"??</p> <p>בני דן: "אֵל תִּשְׁמַע קוֹלְךָ עִמָּנוּ! פֶּן-יִפְגְּעוּ בָכֶם אֲנָשִׁים מְרִי נָפֶשׁ וְאַסְפֹּתָה נַפְשָׁךְ וְנָפַשׁ בֵּיתְךָ.."</p> |
|--|--|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|

ספר שופטים פילגש בגבעה, פרקים יט-כא

**מעשה פילגש בגבעה** הוא מעשה קשה ומזעזע שלא היה כדוגמתו, כפי שמעיד הנביא עצמו: "וְהָיָה כָּל הָרָעָה וְאָמַר לֹא נִהְיִיתָ וְלֹא נִרְאִיתָ כְּזֹאת לְמִיּוֹם עָלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה! שִׁמּוֹ לָכֶם עָלֶיהָ. עֲצוּ וְדַבְּרוּ!" (יט, ל). התיאור הקשה של האירועים ושל המצב הלאומי והחברתי, מצריכים את המורה לחדד לעצמו בטרם יגש להוראה מה יהיה כיוון ההוראה: אלו נושאים יעלה, וכיצד? באלו פסוקים יעסוק? מה יודגש יותר ומה פחות? מוצעים כאן מספר עקרונות כלליים:

1. להתמקד בתיקון. בכל מעשה של שבר ותיקון, ההוראה מושפעת במידה רבה מאד מהשאלה היכן נמצא "המוקד" מבחינת המורה. נתבונן בקצרה על התמונה של שלושת הפרקים יחד: בשני הפרקים הראשונים ישנו שבר גדול, ובפרק שלישי – שיקום:

| 1. המעשה הנורא של אנשי הגבעה (פרק יט)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          | 2. מלחמות השבטים (פרק כ)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | 3. שיקום שבט בנימין (פרק כא)                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| "...וַתְּבֹא לָהֶם הַשָּׁמֶשׁ אֲצֵל הַגְּבֵעָה אֲשֶׁר לְבִנְיָמִן...וְהָנָה אִישׁ זָקָן בָּא מִן מַעֲשָׂהוּ מִן הַשָּׂדֶה בְּעָרְבָה...וַיֵּרָא אֶת הָאִישׁ הָאֶרֶץ בִּרְחֹב הָעִיר...וַיֹּאמֶר הָאִישׁ הַזֶּקֶן שְׁלוֹם לָךְ רַק כָּל מַחְסוֹרְךָ עָלַי רַק בִּרְחוּב אֶל-תֵּלָן..." (יד, יט) "הִמָּה מִיִּטִּיבִים אֶת-לִבָּם וְהָנָה אֲנֹשִׁי הָעִיר אֲנֹשִׁי בְנֵי-בְלִיַּעַל נִסְבּוּ אֶת-הַבֵּית, מִתַּדְפָּקִים עַל הַדֵּלֶת..." (כב) "...וַיִּחְזַק הָאִישׁ בְּפִילָגְשׁוֹ וַיֵּצֵא אֶלֵיהֶם הַחוּץ וַיַּדְעוּ אוֹתָהּ וַיַּתְעַלְלוּ כֹּה כָל-הַלְוִיָּהּ, עַד הַבֹּקֶר...וַיָּקָם אֲדֹנֶיהָ בַּבֹּקֶר וַיִּפְתַּח דִּלְתוֹת הַבַּיִת וַיֵּצֵא לָלֶכֶת לְדָרְכּוֹ וְהָנָה הָאִשָּׁה פִּילָגְשׁוֹ נִפְלֶת פֶּתַח הַבַּיִת..." (כה, כז) | "וַיִּשְׁלַחוּ שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל, אֲנָשִׁים כָּל-שְׂבָטֵי בְנִימִן לֵאמֹר: מַה הָרָעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נִהְיִיתָ בָּכֶם?..." (יב) "וַיֵּצֵא אִישׁ יִשְׂרָאֵל לְמַלְחָמָה עִם-בְּנִימִן וַיַּעֲרֹכוּ אִתָּם אִישׁ יִשְׂרָאֵל מַלְחָמָה אֶל הַגְּבֵעָה..." (יט-כ) "...וַיִּקְרְבוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-בְּנֵי בְנִימִן בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי: וַיֵּצֵא בְנִימִן לְקִרְאָתָם מִן הַגְּבֵעָה בַּיּוֹם הַשֵּׁנִי וַיִּשְׁחִיתוּ בְּבָנֵי יִשְׂרָאֵל..." (כד-כה) וַיַּעֲלוּ בְנֵי-יִשְׂרָאֵל אֶל-בְּנֵי בְנִימִן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי...וַיִּגָּף ה' אֶת-בְּנִימִן לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל, וַיִּשְׁחִיתוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּבִנְיָמִן..." (ל, לה) | "...וַיִּנָּחְמוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל בְּנִימִן אַחֲיוֹ וַיֹּאמְרוּ נִגְדַע הַיּוֹם שְׂבָט אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל...וַיִּשְׁלַחוּ, כָּל-הָעֵדָה, וַיַּדְּבְרוּ אֶל-בְּנֵי בְנִימִן, אֲשֶׁר בְּסֹלַע רְמוֹן; וַיִּקְרְאוּ לָהֶם שְׁלוֹם..." (ו, יג) "...וְהָעָם נָחַם, לְבִנְיָמִן כִּי-עָשָׂה ה' פָּרֹץ, בְּשָׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל..." (טו) "...וַיַּעֲשׂוּ כֵן, בְּנֵי בְנִימִן וַיִּשְׂאוּ נָשִׁים לְמַסְפָּרָם...וַיָּלְכוּ וַיִּשְׁוּבוּ אֶל-נַחֲלָתָם וַיָּבִנוּ אֶת-הָעָרִים...וַיִּתְּהִלְכוּ מִשָּׁם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא אִישׁ לְשִׁבְטוֹ וְלִמְשֻׁפְתּוֹ..." (כג-כד) |

לאמר: גם מהנפילות הקשות ביותר מתרוממים לבסוף. בגבעה אירע אמנם מעשה נורא ומזעזע, שהוביל למלחמת אחים. חייבים ללמוד זאת משום שזהו גופו של ענין, ולומר במפורש עד כמה היה המעשה קשה – בעיני המקום ובעיני העם: "לא נהייתה ולא נראתה כזאת למיזם עלות בני ישראל מארץ מצרים!" אולם את הדגש והפירוט נקדיש לפרק כא: כינוס בני ישראל במצפה תוך בקשת התיקון והאחדות. סופו של המעשה בייעוד "סג-ה" בשלו ממים מימה " לבנין שבט בנימין, ולבסוף: "...וַיִּתְּהִלְכוּ מִשָּׁם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל...אִישׁ לְשִׁבְטוֹ וַיֵּצֵאוּ מִשָּׁם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ..."

2. לא להאריך. כמו בכל לימוד, הבחירה ביד המורה - איזו יחידת פסוקים נקראת ברצף תוך ביאור מילולי, סודר, ואיזו יחידת פסוקים מתווכת באופן כללי יותר על ידי המורה בלשונו. זהו עקרון שנכון לכל לימוד, ויש להשתמש בו בפרק זה.

3. עם הפנים לקראת ספר שמואל: התיקון אינו נשלם כמובן בסוף פרק כא. אדרבה, הכתוב מסיים בפסוק החוזר: "בַּיָּמִים הֵהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הַיֵּשֶׁר בְּעֵינָיו וַעֲשָׂה". מצב זה צמח על רקע העדר של הנהגה הדואגת לעם, ומובילה את העם בדרך ה'. זהו הרקע למה שאנו עתידים לפגוש בספר שמואל, גיבוש הנהגת העם על ידי שמואל נביא ה' ומלכי ישראל – שאול ודוד. בכל מקרה, כדאי להמשיך לספר שמואל ולסיים את השנה בלימוד לידתו של שמואל ושירת חנה (פרקים א-ב). אפשר להעלות ענין זה, ולדון בו, בהתאם לרמת התלמידים.

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                             |  |  |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|--|--|
| <b>א-ד:</b> האיש ופילגשו - איש משבט לוי, מהר אפרים, לקח "אשה פילגש" לחיות עמה, אך בזמן מסוים היא סרה ממנו לאחרים ("וַתִּזְנֶה עָלָיו פִּילָגְשׁוֹ", פס' ב) ושבחה לחיות בבית אביה בבית-לחם יהודה; כעבור שנה וארבעה חודשים בא האיש לבית-לחם כדי לשכנע את הנערה לשוב ולחיות עימו; אבי הנערה שמח מאד בבואו; "וַיִּחְזַק בָּהּ חֲתָנָהּ...וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׁתּוּ" – במשך שלשה ימים.                                                                                                                                                            |  |  |
| ה-יד: ההליכה בדרך - בבוקר היום הרביעי מבקש האיש לחזור, אך חותנו מפציר                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                       |  |  |
| <b>שימוש במפה</b> הסיפור מלווה בשמות מקומות על דרך גב ההר. נשתמש במפה כדי לתאר את תמונת המעשה: האיש מהר אפרים הולך אל בית לחם יהודה. בחזרתו הוא עובר מול ירושלים (יבוס), עיר נכרית באותה תקופה, וממשיך לערי בנימין: הרמה, או הגבעה. תמונת מסע זו גם ממחישה את האירוניה הקשה שבסיפור: במסעו בחר האיש שלא ללון בירושלים משום שלא בטח ביושבי המקום הנכרים: "לא נסור אל עיר נכרי אשר לא-מבני ישראל הנה!" הוא בחר להתאמץ ולהמשיך בדרך על אף החשכה שעמדה לרדת, כדי ללון בעיר בטוחה בעיניו, של אחיו מבני ישראל. דווקא שם נהגו עמו באופן שפל ונורא. |  |  |

|                                                  |                   |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                               |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|--------------------------------------------------|-------------------|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
| <p><b>מעשה פילגש בגבעה</b></p> <p><b>(3)</b></p> | <p>המעשה (יט)</p> | <p>בו להישאר קמעה: "סָעַד לְבָר פֶּת לָחֶם וְאַחֵר תֵּלְכוּ" (פס' ה) וכך הם מבלים גם יום זה במאכל ובמשתה "וַיָּשְׁבוּ וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתְּּוּ וַיֵּחָדּוּ וַיֵּשְׁתּוּ" עד אשר האיש נשאר ללון גם באותו יום; בבקר היום החמישי מבקש האיש ללכת אך חותנו שב ומפציר בו: "...וַיֹּאמֶר אָבִי הַנֶּעֱרָה סָעַד נָא לְבָרְךָ וְהִתְמַהֵּמְהוּ עַד נְטוֹת הַיּוֹם" (פס' ח) ואמנם, כך היה – "וַיֹּאכְלוּ וַיִּשְׂתְּּוּ"; בערוב היום קם האיש ללכת, והפעם כבר לא עוזרות הפצרותיו של החותן "וְלֹא אָבָה הָאִישׁ לָלוֹן וַיֵּקֶם וַיֵּלֶךְ" (פס' י); אך כיון שיצאו מאוחר, החל להחשיך עליהם היום בעודם בדרך, סמוך ל"בֹּסִי הִיא יְרוּשָׁלַם וְהַיּוֹם רֹד מְאֹד"; לפיכך הציע הנער: "לָכֶּה נָא וְנִסְוָה אֶל עִיר הַבֹּסִי הַזֹּאת וְנָלִין בָּהּ" (פס' יא); האיש סרב ללון בעיר נכרית, והמשיך ללכת עד ששקעה השמש לגמרי בהיותם "אֶצֶל הַגִּבְעָה אֲשֶׁר לְבִנְיָמִן", ולפיכך נכנסו אל העיר ללון בה (פס' יד);</p> <p>טו-כז: רשעתם הכפולה של אנשי הגבעה: 1. הם רואים את האורחים יושבים "בְּרָחוֹב הָעִיר" ואעפ"כ מותירים אותם בחוץ בקור- "אֵין אִישׁ מֵאַסָּף אוֹתָם הַבִּיָּתָה לָלוֹן" 2. לאחר שהאיש הזקן אסף את האורח אל ביתו, אנשי בנימין "מִתְדַּפְּקִים עַל הַדָּלֶת" ותובעים מהמארח להוציא את האורח, להתעלל בו ; האיש הזקן בא בדברים עם אנשי המקום כדי להרגיעם ולהגן על אורחו, אך הם לא נענים עד האיש האורח אוחז בפילגשו ומוציא אותה אליהם כדי למלט את נפשו; ואכן, אנשי הגבעה מתעללים בה במשך הלילה, והיא מתה.</p> <p>כח-ל: כאשר רואה האיש שפילגשו מתה, הוא חוזר לביתו ועושה פעולה שנועדה לזעזע את כל שבטי ישראל: הוא מנתח חלקים מהפילגש המתה ושולח "בְּכָל גְּבוּל יִשְׂרָאֵל".</p> <p>ל: הזעזוע - ואמנם, מעשהו גרם לזעזוע עמוק, לשיחה ולטכס עצה כיצד לנהוג דבר: וְהָיָה כָּל הָרָאָה וְאָמַר לֹא נִהְיָתָה וְלֹא נִרְאָתָה כְּזֹאת לְמִיּוֹם עֲלוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה שִׁמּוֹ לָכֶם עָלֶיהָ עֲצוֹ וְדַבְּרוּ" (פס' ל); המעשה איחד את כל העם אנשי בנימין כנגד עושי העוולה.</p> | <p><b>"אִשָּׁה פִּילְגָשׁ"</b> האופן הרגיל של חיי אישות הוא, כמובן, בחופה וקידושין, כפי שאנו מכירים היום. בחופה האיש אומר לאשתו "הרי את מקודשת לי", ובשעה זו גם ניתנת הכתובה, המסדירה את מערכת ההתחייבויות בין איש לאשתו.</p> <p>בימי קדם היה נהוג אופן נוסף - "פילגש", כלומר: האשה חיה עם האיש ללא מעמד וללא כניסה הדדית בברית-נישואין. (פגשנו זאת בפרק ח, אצל אמו של אבימלך, ובספר שמואל נפגוש בכך שוב).</p> <p><b>"אוכלים ושותים" –</b> מאכל ומשתה הם חלק מאורח חייו של אדם, ומרבין בהם בעתות שמחה. עדין, הם אינם יכולים למלא את כל סדר יומם של אנשים נורמליים. העיסוק המרובה באכילה ושתייה לבד מלמד על בעיה. אפשר לשאול את התלמידים: מה אנשים עושים במשך היום? ולראות מתוך שלל הפעולות במה מתרכזים האיש וחותנו, ועד כמה הדבר משונה.</p> <p><b>"גבעה" ו"רמה"</b> הם שמות של ערים שנחלת בנימין. בימי קדם נקראו רבים מהמקומות על שם צורתן הטופוגרפית, כגון: "רמתים", "גבע", "רמה", "גבעה" או "גבעון".</p> <p><b>הדמיון למעשה סדום</b> הדמיון למעשי אנשי סדום ניכר, אך כבר הצענו שלא להרחיב בפרטי פרק זה ולפיכך אין לערוך השוואה לספר בראשית. המורה יוכל לאזכר את הדמיון למעשי סדום על מנת להמחיש את גודל החומרה של המעשים. המעשה "מזכיר מקום אחר, שלמדנו בתורה, על אנשים שסרבו להכניס אורחים ואף היו פגועו באורחים ובמי שארח אותם.</p> |
|                                                  |                   | <p><b>א-ב:</b> כל שבטי ישראל נזעק "כְּאִישׁ אֶחָד" לנקודת כינוס במצפה הסמוכה לגבעת בנימין, אנשי מלחמה וחרבם בידם - "אָרְבַּע מֵאוֹת אֶלֶף אִישׁ רִגְלֵי שֶׁלֶף חֶרֶב".</p> <p>ג-יא: בכינוס מתבררים פרטי המעשה, איכה נהיתה הרעה הזאת; האיש הלוי מספר את סיפורו לציבור ומסיים בבקשה " הֲנֶה כָּלְכֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲבוּ לָכֶם דָּבָר</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                   | <p><b>איתור הביטויים</b> הרבים המעידים על הגיוס ההמוני והמהיר: " בתוך שני פסוקים בלבד (א-ב): "כל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, "וּתְקַהֵל הָעֵדָה", "כְּאִישׁ אֶחָד", "לְמַדָּן וְעַד-בָּאָר שָׁבַע וְאֶרֶץ הַגִּלְעָד", "וַיִּתְּצֻבוּ פָנוֹת כָּל-הָעָם", "כָּל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל", "בְּקֶהָל עָם". נשאל את התלמידים: מה למדים מכך? והתשובה – עד כמה נרחב ועמוק היה הזעזוע, איש לא נותר אדיש.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                              |

המלחמה  
(כ)

וַעֲצָה הָלַם! (פס' ז); העם מקבל על עצמו "כְּאִישׁ אֶחָד" שלא לעזוב את המקום עד אשר ייפרעו מאנשי בנימין על "הַנִּבְלָה אֲשֶׁר עָשָׂה בְּיִשְׂרָאֵל" – "לא נִלְךְ אִישׁ לְאֶהָלוֹ וְלֹא נָסוּר אִישׁ לְבֵיתוֹ"; לצורך כך מקצים עשירית מהעם, באמצעות גורל, שיהיו אחראים לאספקת "צידה" לכל זמן שיידרש.

יב-כא: המערכה הראשונה – השליחות אל בני בנימין: 1. הגערה – "מָה הַרְעָה הַזֹּאת אֲשֶׁר נִהְיְתָה בְכֶם"?! 2. הדרישה – "תָּנוּ אֶת הָאֲנָשִׁים בְּנֵי-בְלִיעֵל אֲשֶׁר בְּגִבְעָה וְנָמִיתֶם וַיִּבְעֶרָה רָעָה מִיִּשְׂרָאֵל"; בני בנימין מסרבים למסור את עושי העוולה לידי בני ישראל ומכנסים את כל לוחמי השבט למלחמה – 26,000 שלפי חרב ו 700 קלעים מיומנים "קָלַע בְּאֶבֶן אֶל הַשָּׁעָרָה וְלֹא יִחָטָא"; המערכה - בני ישראל שואלים בה': מי יוביל - מי יַעֲלֶה-לָנוּ בַתְּחִלָּה לְמַלְחָמָה"? והתשובה: "יְהוּדָה בַתְּחִלָּה"; הלוחמים מתפרשים סביב הגבעה ובני בנימין יוצאים אליהם ותוקפים אותם התוצאות: בני בנימין מנצחים ומפילים בבני ישראל "שָׁנִים וְעֶשְׂרִים אֶלֶף אִישׁ אֶרְצָה".

כב-כה: המערכה השנייה - בני ישראל מתחזקים לגשת למערכה נוספת ושוב שואלים בה': "הַאֲוִסִּיף לְגִשָּׁת לְמַלְחָמָה עִם-בְּנֵי בְנִימָן אַחִי"? ותשובת ה': עֲלוּ אֵלָיו; שוב יוצאים בני בנימין מן העיר ומפילים בבני ישראל "עוֹד שְׁמַנְתָּ עֶשֶׂר אֶלֶף אִישׁ אֶרְצָה".

כו-כח: המעמד הגדול: "וַיַּעֲלוּ כָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְכָל הָעָם וַיָּבֹאוּ בֵּית אֵל" (פס' כו) לתשובה וצעקה –"וַיִּבְכּוּ וַיֵּשְׁבוּ שָׁם לִפְנֵי ה' וַיִּצְוּמוּ בַיּוֹם הַהוּא.. וַיַּעֲלוּ עֲלוֹת וּשְׁלָמִים לִפְנֵי ה'"; שאלתם הפעם לפני ה': "הַאֲוִסִּיף עוֹד לָצֵאת לְמַלְחָמָה עִם-בְּנֵי-בְנִימָן אַחִי אִם-אֶחָדֶל"? ותשובת ה': "עֲלוּ כִּי מָחָר אֶתְּנֶנּוּ בְיָדְךָ";

כט-מח: המערכה השלישית- במלחמה זו נוקטים בני ישראל בתכסיס: "מושכים" את בני בנימין אל מחוץ לעיר, ואז בא כח האורב, מכה את העיר ושורף אותה; כל אנשי בנימין הנותרים נרדפו ונהרגו בדרכים ובערים לבד מ"שֵׁשׁ מְאוֹת אִישׁ" שנסו אל "סֵלַע הַרְמוֹן" וַיֵּשְׁבוּ בְּסֵלַע רְמוֹן אַרְבָּעָה חֳדָשִׁים.

**מי צודק?** התנהלות המערכות ותוצאותיהן מעוררות תמיהות גדולות: אם בני ישראל צדקו בצאתם למלחמה על בנימין, מדוע כשלו בשתי המערכות הראשונות? ואם בני בנימין צודקים, מדוע הובסו במערכה השלישית? ובנוסף, הלא בני ישראל "שאלו בה" והתשובות היו: "הודה בתחילה" (יח), "עלו אליו"(כג) ואיך יתכן שבני ישראל ניגפו אחר שהסכימה השכינה על ידם?!

חז"ל והמפרשים עסקו בשאלות אלו ונציע חלק מדבריהם:  
אנשי הגבעה עשו מעשה נבלה, אך האם מן הדין בשל כך לאסור מלחמת כליה על אנשי העיר ואולי על השבט כולו? רמב"ן (בראשית יט,ח) כותב שלא, ועל כן נענשו בשתי המערכות הראשונות ואלו דבריו: "...ובפרץ ההוא (במעשה פילגש בגבעה, בניגוד לסדום) לא היו בו כל אנשי העיר כאשר בסדום, אבל בגבעה נאמר והנה אנשי העיר "אנשי בני בליעל" - מקצתם - שהיו שרים ותקיפים בעיר, כמו שאמר האיש "ויקומו עלי בעלי הגבעה", ועל כן לא מיחו האחרים בידם...והנה כל העם מכל שבטי ישראל, רצו לעשות גדר גדול בדבר להמית אותם, שנאמר "ועתה תנו את האנשים בני בליעל אשר בגבעה ונמיתם" ושבט בנימין לא הסכימו בדבר זה שלא היה בהם חיוב מיתה בענוי הפלגש. ואולי הקפידו עוד בני בנימין על אשר לא שלחו להם מתחילה, ועשו ההסכמה שלא מדעתם. ולפי דעתי שזה ענשם של ישראל להינגף בתחילה, מפני שלא היתה המלחמה נעשית מן הדין, והגדר עצמו על שבט בנימין היה מוטל לעשותו, ולא עליהם, שמצוה על השבט לדון את שבטו והנה שתי הכתות ראויות להענש, כי בנימין מרשיע שאינו חושש ליסר הרעים ולא לגעור בהם כלל, וישראל עושין מלחמה שלא מן הדין, וגם את פי ה' לא שאלו בזה.."

תשובה אחרת מובאת ברש"י ובמצודת-דוד (פס' כא) על פי הגמרא (בבלי, סנהדרין קג.): "ועל דבר זה נענשו אנשי פילגש בגבעה, אמר להן הקב"ה: בכבודי לא מחיתם על כבודו של בשר ודם מחיתם"?! כלומר: על עבודה זרה, המשתקף מעשה פסל מיכה, לא סערה הארץ, אך על קלקול בין אדם לאדם - נזעקו כל ישראל, ויש בכך זלזול בכבוד שמים.

ובאשר לשאלה באורים ותומים, מבארים חז"ל כי מי ששואל שלא כהוגן - טועה בדבר, ורש"י כאן (פס' יח) פירש בעקבות דבריהם: "אבל לא בחנו לשאול אם לנצח אם לינצח", כלומר: כל ישראל נזעקו מיד ו"כאיש אחד", כאשר כבר מנוי וגמור עימם להילחם, והשאלות ששאלו באורים תומים בשתי הפעמים הראשונות היו שאלות נקודתיות: "מי יעלה", ו"האוסף", ולא על עצם המלחמה - האם ראויה היא והם יצליחו בה. רק בפעם השלישית שאלו כהוגן, והשיבם ה' "עֲלוּ כִּי מָחָר אֶתְּנֶנּוּ בְיָדְךָ".

|  |                              |                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                         |
|--|------------------------------|-----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|
|  | <p>שיקום שבט בנימין (כא)</p> | <p><b>א-ד:</b> הכתוב מגלה כי כבר ב כינוס הראשון "איש ישׂראל נִשְׁבַּע בְּמִצְפָּה "לֹא־מֵר אִישׁ מִמֶּנּוּ לֹא יִתֵּן בְּתוֹ לְבַנְיָמִן לְאִשָּׁה" (א); כעת – לאחר שנשארו מכל שבט בנימין רק 600 גברים, והם אינם יכולים לישא אשה מישראל, מזדעזע העם נוכח האפשרות ששבט שלם יאבד, מה שמביא צער נורא – "וַיִּשְׁאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ בְּכִי גָדוֹל: "וַיֹּאמְרוּ לָמָּה ה' אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל הֵיטָה זֹאת בְּיִשְׂרָאֵל לְהַפְקֵד הַיּוֹם מִיִּשְׂרָאֵל שִׁבְט אֶחָד?"</p> <p>ה-יב: הכתוב מגלה כי בזמן הכינוס הראשון במצפה נשא העם כולו "שְׁבוּעָה גְדוֹלָה": מי שלא ייפקד לבוא ולבער הנבלה - יענש גם הוא, כעושי הרעה; כעת, כאשר בני ישראל ניחמים על שבט בנימין ושואלים: "מָה נַעֲשֶׂה לָהֶם לְנוֹתְרִים לְנָשִׁים וְאֶנְחֵנוּ נִשְׁבַּעְנוּ בַּה' לְבִלְתִּי תֵת לָהֶם מִבְּנוֹתֵינוּ לְנָשִׁים?" מבררים ומוציאים שאנשי העיר יביש גלעד סרבו לקריאה הראשונה ואיש מהם לא בא כלל למלחמה; בני ישראל יוצאים לקיים שבועתם ולהכות את יביש גלעד; אמנם, מכיון שאנשי יביש גלעד לא היו בכינוס, הם לא נשבעו את "הַשְּׁבוּעָה הַגְּדוֹלָה" ולכן 400 בנותיהם יכלו להינשא לאנשי שבט בנימין; העם פונה לאנשי בנימים הנותרים "וַיִּשְׁלְחוּ כָל הָעֵדָה וַיִּדְּבְרוּ אֶל-בְּנֵי בְנִימִן אֲשֶׁר בְּסָלַע רְמוֹן וַיִּקְרְאוּ לָהֶם: שְׁלוֹם!" (ג) 400 מאנשי בנימין הנותרים לוקחים את בנות יבש גלעד; "וְהָעָם נָחַם לְבַנְיָמִן כִּי עָשָׂה ה' פָּרֹץ (שבר) בְּשִׁבְטִי יִשְׂרָאֵל". (טו)</p> <p><b>טז-כד:</b> חג ה' בשילה – ל 200 הנותרים מאנשי בנימין הורו זקני ישראל ללכת בכרמי שילה ביום "חג ה' בְּשָׁלוֹ מִיָּמִים יָמִימָה" אשר בו "וַיָּצְאוּ בָנוֹת שִׁילֹ לַחֹזַל בְּמַחְלוֹת" ו"לחטוף" נשים (להערים על השבועה, שהפעולה כביכול איננה מתוך הסכמה, אך באמת היתה זו בקשת זקני ישראל ממשפחות ישראל לאפשר הדבר: "חֲנוּנוֹ אוֹתָם"); בני בנימין משתקמים ובנים את משפחותיהם ואת עריהם; ובני ישראל יוצאים מאירוע נורא זה עם אחד על שנים עשר שבטיו: "וַיִּתְּהִלְכוּ מִשָּׁם בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל בְּעֵת הַהִיא אִישׁ לְשִׁבְטוֹ וּלְמִשְׁפַּחְתּוֹ וַיָּצְאוּ מִשָּׁם אִישׁ לְנַחֲלָתוֹ".</p> <p><b>כה - פסוק סיום:</b> "בְּיָמִים הָהֵם אֵין מֶלֶךְ בְּיִשְׂרָאֵל אִישׁ הָיָשָׁר בְּעֵינָיו יַעֲשֶׂה".</p> |
|  |                              | <p>את פסוק הסיום של הספר מומלץ לקרוא בקול עם כל תלמידי הכיתה. חזק חזק ונתחזק!<br/>עם הסיום כדאי לעשות חזרה קצרה בנקודות מרכזיות על מהלך הספר, בדרך יצירתית, כמו: לתת לכל ילד אירוע השייך לאחד השופטים, ולבקש מהם להסתדר על פי כרונולוגיה של האירועים, או: לתת מפה גדולה ולשייך אירועים למקומות. אפשר לעשות זאת גם על ידי גזירה והדבקה אישית על דף, או על ידי עריכה במחשב.</p>                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                           |

|                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                                          |      |  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|--|
| כמו כן ניתן לחזור על הספר באמצעות מוצגים או תמונות שיהיו מעין חידות (כגון: לפיד, מסכה, פלח רכב, שבולת) או מספרים: 300 (מלקקים, חליפות וסדינים), 40 (שנות רווחה או שעבוד). בהמשך לכך אפשר "לשבץ" כל תשובה במקום הנכון על פי לוח פרקים של הספר. כמו"כ, אפשר לתת לכל ילד לבחור פסוק, לצייר אותו ולהסביר למה בחר בו מכל הספר, אפשר לערוך חזרה דרך הדמויות שמופיעות בחומש וסביב כל דמות להיזכר אלו מידות טובות למדנו אותן ניקח אתנו כצידה לחיים, מספר שופטים. | סיום |  |
|----------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|------|--|